

## آگاهی دانشجویان دانشگاه‌های شهر زنجان از شرایط اهدای خون سالم

فرشته محمودی‌زاده<sup>۱</sup>، دکتر یوسف مرتضوی<sup>۲</sup>

### چکیده

#### سابقه و هدف

ورود اهداکنندگان ناآگاه و پرخطر به چرخه اهدای خون، سلامت خون‌های اهدایی را به خطر می‌اندازد. لذا اهمیت آموزش اهداکنندگان به عنوان منابع خون سالم، می‌تواند از اهداف اساسی سازمان انتقال خون باشد. از این رو مطالعه حاضر جهت تعیین میزان آگاهی دانشجویان از شرایط اهدای خون سالم و میزان مشارکت آن‌ها در امر اهدای خون انجام شد.

#### مواد و روش‌ها

در این مطالعه توصیفی، ۶۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی زنجان، دانشگاه زنجان و دانشگاه آزاد زنجان به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شده و اطلاعات به وسیله پرسشنامه جمع‌آوری گردید. تحلیل داده‌ها در نرم‌افزار SPSS ۱۱/۵ و با آزمون کای‌دو صورت گرفت.

#### یافته‌ها

از ۶۰۰ نفر دانشجوی شرکت‌کننده در این طرح، ۲۲۱ نفر از دانشجویان رشته‌های علوم پزشکی و ۳۷۹ نفر از دانشجویان رشته‌های غیر پزشکی بودند. از این تعداد ۳۷۹ نفر (۶۳/۲٪) مؤنث و ۲۲۱ نفر (۳۶/۸٪) مذکر بودند. میانگین سنی دانشجویان  $21/43 \pm 2/34$  سال بود. ۸۳/۵٪ از دانشجویان تا به حال خون اهدا نکرده بودند. ۱۰/۳٪ یک بار خون اهدا کرده بودند و ۶/۲٪ از دانشجویان از اهداکنندگان مستمر (سابقه اهدای خون بیشتر از ۲ بار در سال) بودند. ۳۰/۸٪ از دانشجویان گروه علوم پزشکی آگاهی خیلی ضعیف، ۲۸/۱٪ آگاهی ضعیف، ۲۷/۶٪ آگاهی متوسط و ۱۳/۶٪ آگاهی خوبی از شرایط اهدای خون سالم داشتند. هم‌چنین ۳۵/۶٪ از دانشجویان گروه غیر پزشکی آگاهی خیلی ضعیف، ۳۷/۲٪ آگاهی ضعیف، ۲۱/۶٪ آگاهی متوسط و ۵/۵٪ هم آگاهی خوبی نسبت به شرایط اهدای خون سالم داشتند. اختلاف آماری معنی‌داری بین آگاهی دانشجویان با خصوصیات دموگرافیک و مقاطع تحصیلی مشاهده نشد.

#### نتیجه‌گیری

با توجه به این که تعداد قابل توجهی از دانشجویان، کم‌خونی و ترس از سوزن، عدم اطلاع از شرایط اهدای خون، عدم موافقت والدین و عدم دسترسی به مراکز اهدای خون را جزو دلایل عدم اهدای خون دانسته‌اند، آموزش و اطلاع‌رسانی مناسب و هم‌چنین فرهنگ‌سازی صحیح پیرامون اهدای خون سالم در میان مردم جامعه و گنجاندن مباحث مربوط به اهدای خون سالم در کتب درسی در مقاطع مختلف تحصیلی پیشنهاد می‌شود. هم‌چنین می‌توان با ایجاد پایگاه‌های سیار انتقال خون در سطح شهر، دسترسی افراد به مراکز اهدای خون را تسهیل و موجبات آسان‌تر نمودن اهدای خون افراد را فراهم نمود.

**کلمات کلیدی:** اهدای خون، دانشجویان، سطح آگاهی، ایران

تاریخ دریافت: ۸۶/۱۲/۱

تاریخ پذیرش: ۸۷/۹/۱۰

۱- دانشجوی علوم آزمایشگاهی - دانشگاه علوم پزشکی زنجان

۲- مؤلف مسؤول: PhD هماتولوژی - دانشیار دانشگاه علوم پزشکی زنجان - شهرک کارمندان - دانشکده پزشکی - کدپستی: ۴۵۱۳۹۵۶۱۱۱

**مقدمه**

خون برای ادامه زندگی انسان حیاتی است و نیازهای ضروری همه بافت‌ها و اعضای بدن به وسیله خون تأمین می‌شود. بنابراین بدون وجود خون، بافت‌ها و اعضای بدن از بین می‌روند (۱). نیاز به خون، نیازی همیشگی و حیاتی است.

همیشه افرادی هستند که نیازمند به تزریق خون و فرآورده‌های آن می‌باشند. مثلاً در جراحی‌های روزانه و بیماران تالاسمی و هموفیلی، نجات جان این افراد وابستگی کامل به تزریق خون و فرآورده‌های آن دارد و اگر خون یا فرآورده‌های آن را دریافت نکنند، نمی‌توانند به زندگی خود ادامه دهند. به عبارت دیگر نیاز این گونه بیماران به خون و فرآورده‌های آن همیشگی است و اینجاست که اهمیت اهدای خون مشخص می‌گردد زیرا همیشه باید خون و فرآورده‌ها به میزان کافی در اختیار این بیماران قرار گیرد. لازم است اهداکنندگان نیز با اهمیت این موضوع آشنا شوند چون بدون مشارکت آن‌ها، تأمین خون و فرآورده خونی سالم غیر ممکن است (۲).

امروزه گفته می‌شود مناسب‌ترین و سالم‌ترین روش اهدای خون، اهدای داوطلبانه با انگیزه خیرخواهانه، بشر دوستانه بدون دریافت پول، پاداش، نفع شخصی، اجبار و اضطراب است. اهداکنندگان داوطلبی که بدون پاداش مادی خون خود را به طور مستمر اهدا می‌نمایند، نسبت به دیگر اهداکنندگان در معرض خطر کمتری قرار دارند زیرا خون آنان به طور مکرر تحت آزمایش قرار می‌گیرد و نسبت به سایر اهداکنندگان سالم‌تر است (۳).

اگر اهدای داوطلبانه خون آگاهانه نباشد، ممکن است سلامت اهداکننده و یا گیرنده خون با خطر جدی مواجه گردد. از آن جایی که دانشجویان از اقشار تحصیل کرده و روشن فکر جامعه محسوب می‌شوند لذا اهمیت آگاهی این قشر از افراد جامعه از شرایط اهدای خون سالم دو چندان می‌گردد. اگر این افراد اطلاع و آگاهی کافی از شرایط اهدای خون داشته باشند و بخواهند خون اهدا کنند، این کار را آگاهانه انجام می‌دهند، در نتیجه تا حد زیادی سلامت خون‌های اهدایی تضمین می‌شود. دانشجویان پزشکی که در آینده کار طبابت را بر عهده خواهند گرفت، لازم است

از شرایط اهدای خون آگاه باشند و نه تنها خود، بلکه دیگر افراد را نیز با آموزش به این کار پسندیده تشویق نمایند. از آن جا که خطر آلودگی از طریق فرآورده‌های بیولوژیکی مانند خون را هرگز نمی‌توان به صفر رساند، بنابراین باید با آموزش، مصاحبه پزشکی و معاینه بالینی، اهداکنندگان خون را از میان افراد سالم و جمعیت‌های کم خطر انتخاب کرد (۲).

سرمایه‌گذاری مادی و انسانی در طرح آموزش، انگیزش و جذب و نگهداری اهداکنندگان خون فوایدی را در دراز مدت به همراه دارد. از جمله این فواید دستیابی به ذخیره خون مناسب به دلیل افزایش تعداد اهداکنندگان داوطلب بدون پاداش مادی که به طور مستمر خون اهدا می‌نمایند، می‌باشد. دستیابی به خون سالم به دلیل استفاده از اهداکنندگان داوطلب بدون پاداش که دارای انگیزه قوی برای اهدای خون بوده، درخصوص رفتارهای پرخطر تحت آموزش مداوم قرار داشته و به طور مستمر برای عفونت‌های قابل انتقال از راه خون غربالگری می‌شوند نیز فایده دیگر این روش است (۳).

تا به حال مطالعه‌ای در رابطه با سنجش سطح آگاهی دانشجویان از شرایط اهدای خون سالم در کشور انجام نگرفته است. اکثر مطالعه‌های انجام شده بر روی مراجعین به سازمان انتقال خون و یا از افراد جامعه به صورت تصادفی بوده است.

از آن جا که قشر دانشجو به عنوان قشر تحصیل کرده می‌تواند در خانواده و جامعه در موارد مختلف از جمله اهدای خون به عنوان الگو قرار بگیرد و با داشتن اطلاعات صحیح منشأ تحولاتی در این زمینه در خانواده و جامعه گردد، لذا بررسی سطح آگاهی این قشر در رابطه با اهدای خون از اهمیت زیادی برخوردار است. این اهمیت در رابطه با دانشجویان گروه پزشکی به دلیل ارتباط کاری دو چندان خواهد بود.

بنا بر دلایل یاد شده و مطالعه‌های انجام شده آگاهی از شرایط اهدای خون سالم نقش مهمی در اهدای خون دارد. بنابراین بر آن شدیم تا میزان اطلاعات و آگاهی دانشجویان دانشگاه‌های شهر زنجان را در ارتباط با اطلاع از شرایط اهدای خون سالم ارزیابی نماییم.

## مواد و روش ها

پژوهش انجام شده یک مطالعه توصیفی بود که در سال ۱۳۸۶ بر روی دانشجویان دانشگاه‌های شهر زنجان انجام گرفت. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه حاوی ۱۷ سؤال (۵ سؤال عمومی و ۱۲ سؤال اختصاصی) بود. سؤالات عمومی شامل اطلاعات فردی (جنس، سن، مقطع تحصیلی، رشته تحصیلی، دانشکده محل تحصیل، ترم، سابقه اهدای خون در خود و خانواده، تمایل به اهدای خون، علل اهدا و عدم اهدای خون) و سؤالات اختصاصی شامل اطلاعات فرد از اهدای خون (حداقل سن مناسب برای اهدای خون، تعریف اهداکننده مستمر و ...) بود. سپس بر اساس مطالعه پایلوت و ضریب اطمینان ۰/۹۵ نیز با فرض این که ۵۰٪ دانشجویان از شرایط اهدای خون آگاهی داشته باشند ( $d = 0/07$  و  $\alpha = 0/05$ )، تعداد نمونه مورد نیاز در هر دانشگاه ۱۹۵ نفر در نظر گرفته شد. نمونه‌ها از بین دانشجویان هر دانشگاه انتخاب شده و متناسب با تعداد دانشجویان در هر جنس توزیع گردیدند. پرسشنامه‌ها به صورت تصادفی بین دانشجویان توزیع گردید و اطلاعات به دست آمده با استفاده از نرم‌افزار

SPSS ۱۱/۵ تجزیه و تحلیل شد. در کل ۶۰۰ دانشجوی انتخاب شدند. برای مقایسه نتایج از آزمون کای دو استفاده گردید. پاسخ سؤالات به صورت چند گزینه‌ای و فقط یکی از گزینه‌ها صحیح بود و به هر گزینه صحیح نمره یک داده شد. هر دانشجویی می‌توانست نمره صفر تا ۱۲ را کسب نماید. کسانی که نمره کمتر از ۲ گرفتند، آگاهی خیلی ضعیف، کسانی که نمره ۲-۴ گرفتند آگاهی ضعیف، کسانی که نمره ۴-۶ گرفتند آگاهی متوسط و کسانی که نمره بالاتر از ۶ گرفتند، آگاهی خوبی نسبت به اهدای خون داشتند.

## یافته ها

در این مطالعه ۶۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی زنجان، دانشگاه زنجان و دانشگاه آزاد زنجان مورد بررسی قرار گرفتند. میانگین سنی دانشجویان  $21/34 \pm$  سال بود. ۳۷۹ نفر (۶۳/۲٪) مؤنث و ۲۲۱ نفر (۳۶/۸٪) مذکر بودند. ۵۶ نفر (۹/۳٪) از دانشجویان دانشکده پزشکی، ۱۳۸ نفر (۲۳٪) از دانشکده پیراپزشکی، ۲۷ نفر (۴/۵٪) از دانشکده پرستاری و مامایی، ۱۹۶

جدول ۱: وضعیت آگاهی دانشجویان تحت مطالعه نسبت به شرایط اهدای خون سالم

| تعداد | آگاهی خیلی ضعیف | آگاهی ضعیف | آگاهی متوسط | آگاهی خوب |
|-------|-----------------|------------|-------------|-----------|
| ۳۷۹   | ۱۲۷ (۳۳/۵) *    | ۱۲۷ (۳۳/۵) | ۹۱ (۲۴)     | ۳۴ (۹)    |
| ۲۲۱   | ۷۶ (۳۴/۴)       | ۷۶ (۳۴/۴)  | ۵۲ (۲۳/۵)   | ۱۷ (۷/۷)  |
| ۲۳۶   | ۸۱ (۳۴/۳)       | ۸۹ (۳۷/۷)  | ۴۹ (۲۰/۸)   | ۱۷ (۷/۲)  |
| ۲۲۱   | ۷۴ (۳۳/۵)       | ۶۳ (۲۸/۵)  | ۶۴ (۲۹)     | ۲۰ (۹)    |
| ۱۴۳   | ۴۸ (۳۳/۶)       | ۵۱ (۳۵/۷)  | ۳۰ (۲۱)     | ۱۴ (۹/۸)  |
| ۱۸۰   | ۶۰ (۳۳/۳)       | ۵۶ (۳۱/۱)  | ۴۷ (۲۶/۱)   | ۱۷ (۹/۴)  |
| ۳۶۲   | ۱۲۴ (۳۴/۳)      | ۱۳۲ (۳۶/۵) | ۸۱ (۲۲/۴)   | ۲۵ (۶/۹)  |
| ۳     | ۱ (۳۳/۳)        | ۰          | ۲ (۶۶/۷)    | ۰         |
| ۵۵    | ۱۸ (۳۲/۷)       | ۱۵ (۲۷/۳)  | ۱۳ (۲۳/۶)   | ۹ (۱۶/۴)  |
| ۲۲۱   | ۶۸ (۳۰/۸)       | ۶۲ (۲۸/۱)  | ۶۱ (۲۷/۶)   | ۳۰ (۱۳/۶) |
| ۱۹۶   | ۷۷ (۳۹/۳)       | ۶۹ (۳۵/۲)  | ۳۸ (۱۹/۴)   | ۱۲ (۶/۱)  |
| ۱۸۳   | ۵۸ (۳۱/۷)       | ۷۲ (۳۹/۳)  | ۴۴ (۲۴)     | ۹ (۴/۹)   |
| ۵۰۱   | ۱۸۹ (۳۷/۷)      | ۱۷۴ (۳۴/۷) | ۱۰۱ (۲۰/۲)  | ۳۷ (۷/۴)  |
| ۶۲    | ۱۱ (۱۷/۷)       | ۲۰ (۳۲/۳)  | ۲۶ (۴۱/۹)   | ۵ (۸/۱)   |
| ۳۷    | ۳ (۸/۱)         | ۹ (۲۴/۳)   | ۱۶ (۴۳/۲)   | ۹ (۲۴/۳)  |

\* اعداد داخل پرانتز به صورت درصد بیان شده‌اند.

نفر (۳۲/۷٪) از دانشگاه زنجان و ۱۸۳ نفر (۳۰/۵٪) از دانشگاه آزاد بودند. ۱۸۰ نفر (۳۰٪) از آنان در مقطع کاردانی، ۳۶۲ نفر (۶۰/۳٪) در مقطع کارشناسی، ۳ نفر (۰/۵٪) در مقطع کارشناسی ارشد و ۵۵ نفر (۹/۲٪) در مقطع دکترای حرفه‌ای تحصیل می‌کردند.

وضعیت آگاهی دانشجویان تحت مطالعه از شرایط اهدای خون سالم در جدول شماره ۱ آمده است.

۵۰۱ نفر (۸۳/۵٪) از دانشجویان مورد مطالعه، تاکنون خون اهدا نکرده بودند، ۶۲ نفر (۱۰/۳٪) یک بار خون اهدا کرده بودند و ۳۷ نفر (۶/۲٪) از دانشجویان از اهداکنندگان مستمر بودند. در این پژوهش هم چنین مشخص شد که ۴۲۲ نفر (۷۰/۳٪) از دانشجویان مایل به اهدای خون هستند و ۱۷۸ نفر (۲۹/۷٪) تمایلی به اهدای خون ندارند. ۴۳۴ نفر (۷۲/۳٪) از دانشجویان سابقه اهدای خون در خانواده داشته و ۱۶۶ نفر (۲۷/۷٪) سابقه‌ای نداشته‌اند. دلایل مهم اهدای خون در بین دانشجویان زنجان متفاوت بوده است (جدول ۲).

در بین کسانی که خون اهدا نکرده بودند، ۱۸۸ نفر (۳۷/۵٪) ترس از سوزن و کم خونی، ۷۶ نفر (۱۵/۲٪) عدم اطلاع از شرایط اهدای خون، ۴۶ نفر (۹/۲٪) عدم دسترسی به مراکز اهدای خون، ۵۷ نفر (۱۱/۴٪) عدم موافقت والدین و سایر افراد هم دلایل مشابهی را به عنوان علت عدم اهدای خون خود دانسته‌اند.

(۲۱/۳٪) از دانشجویان در مورد حداقل سن مناسب جهت اهدای خون آگاهی داشتند و (۳۳/۲٪) به سؤال حداکثر سن اهدای خون پاسخ صحیح دادند. یکی از سؤالاتی که در این پرسشنامه مطرح شده بود، مدت زمان معافیت از اهدای خون در صورت تزریق مواد مخدر بود که تنها (۲۴/۷٪) پاسخ صحیح دادند. (۱۳/۵٪) پاسخ غلط دادند و (۶۱/۸٪) هم بی‌اطلاع بودند. در مورد این سؤال که چه آزمایش‌هایی بر روی خون‌های اهدایی انجام می‌گیرد، (۵۳/۵٪) پاسخ صحیح دادند. در مقابل این سؤال که زندگی چند نفر با یک واحد خون نجات داده می‌شود،

جدول ۲: علل مهم اهدای خون سالم در بین دانشجویان دانشگاه‌های شهر زنجان

| ردیف | علت اهدای خون                                | تعداد | درصد  |
|------|----------------------------------------------|-------|-------|
| ۱    | انسان‌دوستانه                                | ۶۵    | ۶۵/۷  |
| ۲    | دلایل مذهبی                                  | ۱۳    | ۱۳/۱۱ |
| ۳    | انجام آزمایش‌ها                              | ۱۱    | ۱۱/۱۱ |
| ۴    | انسان‌دوستانه و انجام آزمایش‌ها              | ۵     | ۵/۰۵  |
| ۵    | انسان‌دوستانه، دلایل مذهبی و انجام آزمایش‌ها | ۱     | ۱/۰۱  |
| ۶    | سایر علل                                     | ۴     | ۴/۰۴  |
|      | جمع کل                                       | ۹۹    | ۱۰۰   |

جدول ۳: وضعیت آگاهی دانشجویان تحت مطالعه نسبت به سؤالات مطرح شده

| ردیف | سؤالات مطرح شده                                      | پاسخ صحیح    | پاسخ غلط    | بی‌اطلاع    |
|------|------------------------------------------------------|--------------|-------------|-------------|
| ۱    | تعریف اهداکننده مستمر                                | ۱۷۹ (۲۹/۸٪)* | ۱۹۷ (۳۲/۸٪) | ۲۲۴ (۳۷/۳٪) |
| ۲    | حداقل سن مناسب جهت اهدای خون                         | ۱۲۸ (۲۱/۳٪)  | ۲۵۸ (۴۳٪)   | ۲۱۴ (۳۵/۷٪) |
| ۳    | حداکثر سن مناسب جهت اهدای خون                        | ۱۹۹ (۳۳/۲٪)  | ۱۴۵ (۱۳/۴٪) | ۳۲۱ (۵۳/۵٪) |
| ۴    | حداقل وزن مناسب جهت اهدای خون                        | ۱۶۱ (۲۶/۸٪)  | ۱۰۰ (۲۸/۵٪) | ۲۶۸ (۴۴/۷٪) |
| ۵    | مقدار یک واحد خون کامل                               | ۸۹ (۱۴/۸٪)   | ۱۵۵ (۲۵/۸٪) | ۳۵۶ (۵۹/۳٪) |
| ۶    | آزمایش‌هایی که بر روی خون‌های اهدایی انجام می‌گیرد   | ۳۲۱ (۵۳/۵٪)  | ۶۴ (۱۰/۶٪)  | ۲۱۵ (۳۵/۸٪) |
| ۷    | زمان متوسط خون‌گیری                                  | ۱۰۵ (۱۷/۵٪)  | ۱۸۶ (۳۱٪)   | ۳۰۹ (۵۱/۵٪) |
| ۸    | تعداد اهدای خون زنان در سال                          | ۴۱ (۶/۸٪)    | ۲۱۴ (۳۵/۶٪) | ۳۴۵ (۵۷/۵٪) |
| ۹    | تعداد اهدای خون مردان در سال                         | ۹۸ (۱۶/۳٪)   | ۱۹۶ (۳۲/۶٪) | ۳۰۶ (۵۱٪)   |
| ۱۰   | مدت زمان جایگزین شدن خون اهدا شده                    | ۵۲ (۸/۷٪)    | ۱۹۳ (۳۲/۲٪) | ۳۵۵ (۵۹/۲٪) |
| ۱۱   | تعداد افرادی که با یک واحد خون نجات می‌یابند         | ۶۳ (۱۰/۵٪)   | ۱۹۵ (۳۲/۵٪) | ۳۴۲ (۵۷٪)   |
| ۱۲   | مدت زمان معافیت از اهدای خون در صورت تزریق مواد مخدر | ۱۴۸ (۲۴/۷٪)  | ۸۱ (۱۳/۵٪)  | ۳۷۱ (۶۱/۸٪) |

\* اعداد داخل پرانتز به صورت درصد بیان شده‌اند.

اهداکندگانی که از نظر مواجهه با این عوامل در معرض خطر کمتری هستند، بخش اصلی راه کارهای جهانی در زمینه اطمینان یافتن از تأمین خون سالم را تشکیل می دهد (۴).

با توجه به جدول یک و مقایسه ارزیابی میزان آگاهی افراد و سابقه اهدای خون اختلاف آماری معنی داری مشاهده شد ( $p < 0/05$ ).  $24/3\%$  از دانشجویانی که جزو اهداکندگان مستمر بودند، آگاهی خوبی نسبت به اهدای خون داشتند. این در حالی است که  $8/1\%$  از دانشجویانی که یک بار اهدای خون داشته اند و  $7/4\%$  از دانشجویانی که سابقه اهدای خون نداشته اند، آگاهی خوبی از اهدای خون داشتند. به نظر می رسد میزان آگاهی افراد با افزایش دفعات اهدای خون افزایش می یابد به عبارت دیگر اهداکندگان مستمر آگاهی بهتری نسبت به سایر افراد دارند.

با توجه به نتایج این مطالعه، سطح آگاهی جامعه در مورد اهدای خون و فعالیت های سازمان انتقال خون از اهمیت ویژه ای در جلب مشارکت مردم جهت اهدای خون و بسیج اهداکندگان برخوردار است. در نتیجه با افزایش اطلاعات عمومی و ارتقای سطح فرهنگ اهدای خون، می توان آمار مراجعین جهت اهدای خون را افزایش داد (۵).

در مطالعه ای که در سال ۲۰۰۱ در مورد دانشجویان تایلندی انجام گرفت، مشخص شد  $80\%$  از دانشجویان آگاهی خوبی از اهدای خون داشتند که احتمالاً به دلیل اطلاع رسانی مناسب می باشد (۶). لازم به ذکر است که بین یافته های دموگرافیک دانشجویان و آگاهی آنان اختلاف آماری معنی داری مشاهده نشد. در مطالعه فعلی  $10/3\%$  از دانشجویان حداقل یک بار خون اهدا کرده بودند. مطالعه های مشابهی در تایلند و بنگلادش نیز نشان داد که حدود  $11\%$  از دانشجویان تایلندی و  $16\%$  از دانشجویان بنگلادشی سابقه اهدای خون داشتند (۷، ۶). هم چنین در مطالعه لیمنس و همکارانش،  $7\%$  از افراد تحت مطالعه خون اهدا کرده بودند و  $61/7\%$  سابقه اهدای خون نداشتند (۸). مطالعه های انجام شده در کشورهای چین، تایلند و کانادا، میزان تمایل دانشجویان به اهدای خون را

( $10/5\%$ ) پاسخ صحیح، ( $32/5\%$ ) پاسخ غلط دادند و ( $57\%$ ) هم بی اطلاع بودند (جدول ۳).

در بررسی که به منظور مقایسه میزان آگاهی، بین رشته های علوم پزشکی زنجان انجام شد،  $41/1\%$  از دانشجویان پزشکی آگاهی متوسط و خوب و  $32/1\%$  آگاهی خیلی ضعیف داشتند. دانشجویان رشته های پرستاری، مامایی و هوشبری آگاهی نسبتاً بهتری داشتند، به این صورت که  $44/4\%$  آگاهی متوسط و خوب،  $18/5\%$  آگاهی خیلی ضعیف داشتند. در بین دانشجویان رشته های علوم آزمایشگاهی و رادیولوژی،  $40/3\%$  آگاهی متوسط و خوب و  $31/3\%$  آگاهی خیلی ضعیفی داشتند.  $41/3\%$  از دانشجویان رشته بهداشت آگاهی متوسط و خوب و  $32/4\%$  هم آگاهی خیلی ضعیفی از شرایط اهدای خون سالم داشتند.

هم چنین در این پژوهش مشخص شد  $13/6\%$  از دانشجویان گروه پزشکی آگاهی خوبی از شرایط اهدای خون سالم دارند و  $30/8\%$  هم آگاهی خیلی ضعیفی دارند. در مقابل در بین دانشجویان گروه غیر پزشکی،  $5/5\%$  آگاهی خوب و  $35/6\%$  هم آگاهی خیلی ضعیفی نسبت به شرایط اهدای خون سالم دارند، که در این مورد هم اختلاف آماری معنی داری میان سطح آگاهی افراد از شرایط اهدای خون و دانشکده محل تحصیل وجود دارد ( $p < 0/05$ ) (جدول ۳).

## بحث

یکی از مبانی مهم در امر آموزش، انگیزش و جذب اهداکندگان، آگاهی از نوع اطلاعاتی است که مردم قبل از اهدای خون به آن نیاز دارند. آموزش مردم درخصوص نیاز به خون سالم، ضروری ترین وظیفه جذب، آموزش و حفظ اهداکندگان است. افراد داوطلب اهدا، خصوصاً اهداکندگان آگاهی که تجارب مثبتی از اهدای خون داشته اند، نقش مهمی در جذب اهداکندگان ایفا می نمایند (۳).

به دنبال افزایش شمار مبتلایان به عفونت های قابل سرایت از طریق انتقال خون، به خصوص HIV، ارزیابی و بررسی دقیق اهداکندگان قبل از اهدای خون و انتخاب

می توان از طریق رسانه های گروهی و یا دانشگاه ها به انجام رساند و یا به شکل صمیمانه تری توسط پزشک به بیمار یا توسط اهداکنندگان با تجربه به سایر دوستان و آشنایان ارایه نمود (۴). در مورد موارد منع اهدای خون، اکثریت دانشجویان از این موارد بی اطلاع بودند که این امر خواهان اطلاع رسانی بیشتر در خصوص شرایط اهدای خون می باشد. زیرا اگر افراد از این موارد اطلاع نداشته باشند و اهدای داوطلبانه خون آگاهانه نباشد، ممکن است سلامت اهداکننده و یا گیرنده خون، با خطر جدی مواجه گردد.

### نتیجه گیری

با توجه به این که تعداد قابل توجهی از دانشجویان کم خونی و ترس از سوزن، عدم اطلاع از شرایط اهدای خون، عدم موافقت والدین و عدم دسترسی به مراکز اهدای خون را جزو دلایل عدم اهدای خون دانسته اند، از این روی آموزش و اطلاع رسانی مناسب و هم چنین فرهنگ سازی صحیح پیرامون اهدای خون سالم در میان مردم جامعه و گنجاندن مباحث مربوط به اهدای خون سالم در کتب درسی در مقاطع مختلف تحصیلی پیشنهاد می شود. هم چنین می توان با ایجاد پایگاه های سیار انتقال خون در سطح شهر، دسترسی افراد به مراکز اهدای خون را تسهیل و موجبات آسان تر شدن اهدای خون را فراهم نمود.

### تشکر و قدردانی

از معاونت پژوهشی و کمیته تحقیقات دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی زنجان به خاطر تأمین هزینه این مطالعه تشکر می نماییم. از زحمات آقایان دکتر سید نورالدین موسوی نسب و فلاح جهت تحلیل آماری و نیز از راهنمایی های خانم دکتر آزاده کوچکی در تهیه پرسشنامه طرح و دفتر استعدادهای درخشان دانشگاه علوم پزشکی زنجان نیز کلیه دانشجویان و همکارانی که ما را در انجام این مطالعه یاری نمودند تشکر قدردانی می نماییم.

بالا ارزیابی کرده اند (۹، ۱۰، ۶). در این تحقیق نیز مشخص شد که ۷۰/۳٪ از دانشجویان مورد مطالعه مایل به اهدای خون بودند. در مطالعه ای که در سال ۱۹۹۷ در بنگلادش انجام گرفت، ۸۲٪ از دانشجویان نگرش مثبتی نسبت به اهدای خون داشتند (۷). آمار موجود حاکی از تمایل بالای دانشجویان نسبت به اهدای خون می باشد، اما در عمل مشاهده می شود که تنها درصد کمی از دانشجویان اقدام به اهدای خون می کنند. به نظر می رسد که عوامل متعددی در رابطه با عدم اهدای خون توسط دانشجویان وجود دارد که می توان به مواردی چون عدم آگاهی از شرایط اهدای خون و ترس از فرآیند اهدای خون اشاره کرد. در این تحقیق هم چنین مشخص شد که مهم ترین دلیل عدم اهدای خون ترس از سوزن و کم خونی و نیز عدم اطلاع از شرایط اهدای خون می باشد.

در مطالعه ای که در سال ۲۰۰۴ بر روی دانشجویان کانادایی انجام گرفت نیز ترس به عنوان مهم ترین عامل عدم اهدای خون مطرح شد و مشخص شد که انواع مختلفی از ترس، نظیر ترس از سوزن، ترس از عوارض جانبی اهدای خون و نیز اشتباهاتی که ممکن است در طول اهدای خون از طرف کادر اهدا رخ دهد، وجود دارد (۱۰). در تحقیق دیگری که در مورد دانشجویان تایلندی و دانشجویان بنگلادشی انجام شد، ترس به عنوان مهم ترین دلیل عدم اهدای خون ذکر شد (۶، ۷).

هم چنین ۱۷/۲٪ از دانشجویان علت اهدای خون را اطلاع از وضعیت سلامتی خود ذکر کردند که می تواند دلیلی بر عدم لزوم انجام آزمون های غیر ضروری به جز آزمایش های غربالگری و غیر قابل اجتناب بر روی خون های اهدایی باشد. اساساً تاثیر انجام آزمایش های متعدد روی خون های اهدایی بر میزان استقبال اهداکنندگان قابل بحث است که مطابق با سیاست های سازمان انتقال خون نیز نمی باشد (۴).

انگیزش در مبادرت به اهدای خون شامل فرآیندهای متعددی است. در ابتدا اطلاع و آگاهی از نیاز به خون در جامعه ضروری بوده و نیازمند آموزش می باشد. آموزش را

### References :

- 1- Translation group of Iran Transfusion Organization. New revolution in attracting volunteer donors. Tehran: IBTO Research Center Publications; 2005. p.1-2.
- 2- Asadi S. New styles in supplying healthy blood. Zanjan: Zanjan Blood Transfusion Organization Center; 2006. p. 8-14.
- 3- Rahgozar S, Pourfathollah AA. Education, absorption, selection, and blood donor protection. Tehran: IBTO Research center Publications; 2003. p. 22-29
- 4- Bazaz Ataei A, Davarnia B, Sadeghieh Ahari S, *et al.* Evaluation of the awareness of Ardabil woman teachers and over 17 years old high school students about blood donation conditions. Blood Journal 2005; 2(7): 365-372.
- 5- Gharehbaghian A, Vafayee N. Research book of Iran Transfusion Organization Research center. Tehran: Iran Transfusion Organization Research Center Publication; 2005. p.113.
- 6- Wiwanitkit V. Knowledge about blood donation among a sample of Thai university students. Vox sanguinis 2002; 83(2): 97-99.
- 7- Hosain GM, Anisuzzaman M, Begum A. Knowledge and attitude towards voluntary blood donation among Dhaka University students in Bangladesh. East Afr Med 1997; 74(9): 549-53.
- 8- Lemmens KP, Abraham C, Hoekstra T, Ruiter RA, De kort WL, Brug J, Schaalma HP. Why don't young people volunteer to give blood? Transfusion 2005; 45(6): 945-55.
- 9- Zaller N, Nelson K, Ness P, Wen G, Bai X and Shan H. Knowledge, attitude and practice survey regarding blood donation in a North western Chinese city. Transfusion 2005; 15(4): 277-286.
- 10- Hupfer ME, Taylor DW, Letwin JA. Understanding Canadian student motivations and beliefs about giving blood. Transfusion 2005; 45(2): 149-61.

## Evaluation of the awareness of students in Zanjan universities about blood donation eligibility criteria

Mortazavi Y.<sup>1</sup>(PhD), Mahmoodizadeh F.<sup>1</sup>(MS)

<sup>1</sup> Zanjan University of Medical Sciences, Department of Hematology-Iran

### Abstract

#### **Background and Objectives**

Entrance of unaware and high risk donors into blood donation cycle can endanger blood safety. Therefore, the importance of educating blood donors as safe blood resources can be one of the most important goals of any blood service. This study was designed to evaluate the awareness level of Zanjan Universities students about blood donation criteria.

#### **Materials and Methods**

In this descriptive study, 600 students were selected from Zanjan University of Medical Sciences, Zanjan University, and Zanjan Azad University by randomized sampling method, and they were then interviewed using especially formatted questionnaires. Data were finally analyzed by SPSS 11.5 and Chi-square test.

#### **Results**

Out of 600 students, 221 were medical and 379 non-medical students with 63.2% being female and 36.8% male. The age average was  $21.43 \pm 2.34$ . Most of the students (83.5%) had never donated blood, 10.3% had donated once, and 6.2% were regular donors. About 30.8% of medical students had a very low level of awareness about blood donation criteria, 28.1% a low level of awareness, 27.6% an intermediate level, and 13.6% a high level of awareness. Out of non-medical students, 35.6% had a very low level of awareness, 37.2% a low level, 21.6% an intermediate level, and 5.5% had a high level of awareness about blood donation criteria. There was not any statistical differences between student level of awareness and demographic findings and education levels.

#### **Conclusions**

It seems that awareness-raising activities about blood donation is necessary for culture building purposes to be promoted. Inclusion of topics relevant to safe blood donation in school curricula at different educational grades is also highly recommended.

**Key words:** Blood donation, Student, Awareness, Iran  
SJIBTO 2008; 5(3): 195-202

Received: 19 Feb 2008

Accepted: 31 Oct 2008

Correspondence: Mortazavi Y., PhD of Hematology. Zanjan University of Medical Sciences.  
P.O.Box: 4513956111, Tehran, Iran. Tel: (+98241) 4240301; Fax : (+98241) 4249553  
E-mail: Ymort@yahoo.com